

PREDGOVOR

Problematika javnih finansija i pravnog normiranja njenih institucija, poput poreza, budžeta ili javnog zajma, je uvijek aktuelna, a pogotovo danas kada se i najrazvijenije zemlje suočavaju sa problemom održivosti javnih finansija. U vrijeme Velike ekonomske krize 1929-1933 fiskalna politika i snažnija uloga države predstavljali su ključne instrumente koji su doprinijeli oporavku ekonomija zapadnih država. Posljednja globalna ekonomska i finansijska kriza, koja nesmanjenom žestinom traje i u vrijeme pisanja ovog udžbenika, ukazala je na ambivalentan stav ekonomista prema javnim finansijama. S jedne strane ih smatraju jednim od osnovnih generatora pojave ogromnih fiskalnih dubioza u budžetima razvijenih država i nezapamćene krize dugova koja potresa članice Unije, dok, s druge strane, vlade izlaz iz sadašnje recesije upravo traže u području javnih finansija, u politikama povećanja javnih prihoda, politikama rezanja javnih rashoda, čvrstim budžetskim politikama i restriktivnim pravilima zaduživanja. Ovakav stav prema javnim finansijama ukazuje na potrebu pažljivog balansiranja prednosti i nedostataka efekata predloženih mjera fiskalne politike, ali i adekvatnog normiranja na temelju savremenih međunarodnih standarda i načela.

Sadržaj udžbenika slijedi nastavni plan i program koji je odobren od strane Panevropskog univerziteta „Apeiron“. Činjenica da se predmet „Finansije i finansijsko pravo“ decenijama izučava na pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini, a u zemljama u okruženju i mnogo duže, dovela je do visokog stepena međusobne usklađenosti postojeće literature na univerzitetima. S druge strane, globalni procesi demokratizacije, fiskalne decentralizacije i regionalnih integracija u posljednjih nekoliko desetljeća doveli su do velikih reformi u području javnih finansija, fiskalne arhitekture, menadžmenta i upravljanja, koje su zahvatile i Bosnu i Hercegovinu i čitav region. Priprema novog udžbenika za predmet „Finansije i finansijsko pravo“ predstavljala je dobru priliku za inoviranje i prilagođavanje sadržaja udžbenika savremenoj međunarodnoj teoriji, trendovima i praksi u sferi javnih finansija i finansijskog prava. Proces globalizacije svih sfera društva snažno se odrazio i na fiskalnu sferu u pogledu kreiranja međunarodnih računovodstvenih standarda javnog sektora, međunarodnih standarda revizije javnog sektora, međunarodnih standarda i statistike vladinih finansija, međunarodnih standarda i principa fiskalne transparentnosti, odgovornosti i javnosti. Ostvarenje globalne konkurentnosti bez diskriminacije ili favoriziranja zahtijeva i pravno uređivanje saradnje poreskih uprava i razmjene podataka potrebnih za oporezivanje međunarodnih transakcija prometa dobara, kretanja dohotka i kapitala, u cilju izbjegavanja ili sprječavanja nastanka dvostrukog oporezivanja ili novog fenomena XXI vijeka - dvostrukog neoporezivanja.

Široka primjena međunarodnih standarda u javnih finansijama u razvijenim zemljama svijeta imala je za posljedicu nastanak najbolje svjetske prakse (engl. *best practice*) oporezovanja, budžetiranja i zaduživanja, koja postaje dodatni izvor za prilagođavanje i modernizaciju nacionalnih fiskalnih politika i legislative u zemljama u razvoju.

Za Bosnu i Hercegovinu i njene entitete preuzimanje savremene međunarodne teorije javnih finansija i najbolje prakse je korisno iz nekoliko razloga. Prvo, primjena standarda fiskalne statistike, izvještavanja, računovodstva i revizije javnog sektora MMF-a i EUROSTAT-a omogućava međunarodnu uporedivost fiskalnih izvještaja koje proizvode vlasti BiH, što predstavlja osnovu za dodjelu kreditnog rejtinga državi, poticaj za investiranje i ulaganje stranih kompanija u BiH. Drugo, primjena savremenih načela i standarda oporezovanja, budžetiranja i fiskalne transparentnosti pozitivno djeluje na jačanje stepena odgovornosti vlada svih nivoa u BiH prema povjerenim javnim sredstvima, na smanjenje korupcije, sive ekonomije i povećanje fiskalne discipline obveznika, što u konačnici poboljšava i poslovnu klimu u državi, čineći je atraktivnijom za strana ulaganja. Treće, preuzimanje međunarodnih standarda u sferi javnih finansija, koji uključuju i fiskalna pravila i standarde EU, predstavlja obavezu BiH iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, Evropskog partnerstva i *stand-by* aranžmana sa MMF-om. Četvrto, izbor evropskog puta nalaže kontinuiranu harmonizaciju pravnog okvira u sferi oporezivanja sa obavezama iz pravne stečevine EU (*acquis*), te modernizaciju rada poreskih uprava i poreskih službenika u skladu sa pravilima EU.

Predmetna materija se konceptijski može podijeliti u dva osnovna dijela. Prvi dio je vezan za ekonomsku i pravnu teoriju u sferi javnih finansija, a drugi za prikaz savremenih poreskih sistema i poreske i budžetske prakse matične države i najrazvijenijih država. S obzirom na evropski put Bosne i Hercegovine, gdje god je bilo nužno u svjetlu ispunjenja obaveza iz *acquis*, date su konture pravnog okvira EU i najbolje prakse članica. U tematskim jedinicama koje su doživjele ozbiljniju transformaciju posljednjih desetljeća u kratkim crtama su pojašnjeni novi teorijski koncepti u svijetu i EU, zahtjevi iz *acquis-a*, te standardi i praksa MMF-a i OECD-a. Izložene teorijske postavke i analitička zapažanja potkrijepljena su pregledima i grafičkim prikazima koji se temelje na zvaničnim vremenskim serijama podataka SAD, V. Britanije, MMF, OECD i na ostalim izvorima (Svjetska banka, IBFD, ostale organizacije međunarodnog karaktera). U okviru poglavlja u kojima su obrađeni porezi, zaduživanje i budžet predstavljeni su carinski i poreski sistem BiH, te poreski sistemi entiteta, kao i osnovni elementi važeće fiskalne legislative BiH i njenih entiteta.

Iako je udžbenik "Finansije i finansijsko pravo" prvenstveno namijenjen studentima Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta "Apeiron" Banjaluka, nadam se da pojedine teme i osvrti na međunarodno finansijsko pravo,

pravo, standarde i praksu EU, u sferi budžeta, duga i poreza, mogu predstavljati poticaj i ostalim zainteresovanim licima, postdiplomcima, poslovnim subjektima, nevladinom sektoru i široj akademskoj zajednici za dublja istraživanja.

Želim da izrazim veliku zahvalnost za podršku i korisne savjete prof. dr. Dušku Mediću, dekanu Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta "Apeiron", čije zanimanje i interes za moj naučno-istraživački rad je u velikoj mjeri ubrzao pripremu i izradu udžbenika. Neizmjereno sam zahvalna recenzentima udžbenika, prof. dr. Rajku Tomašu, redovnom profesoru Ekonomskog fakulteta u Banjaluci, prof. dr. Mehmedu Alijagiću, redovnom profesoru Univerziteta u Bihaću, koji na Pravnom fakultetu u Bihaću predaje na predmetu „Finansije i finansijsko pravo“, kao i kolegi dr. sc. Jozi Piljiću, eminentnom stručnjaku iz područja poreza, carina i računovodstva. Posebno bih se željela zahvaliti mojoj majci na njenim molitvama i žrtvama, te bratu Dinku i njegovoj obitelji u Beču, na njihovoj svesrdnoj podršci i osiguranju potrebne literature iz Evrope i SAD. Na kraju, želim da se zahvalim i rukovodstvu Panevropskog univerziteta "Apeiron" Banjaluka, bez kojeg ovaj rad ne bi ugledao svjetlo dana, niti bio izložen sudu javnosti.

Autor

U Banjaluci, 19. marta 2011.godine